УДК 342.922:347.965.42:340.137(477:061.1ЄС)
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/36

Тарасенко І. В.
https://orcid.org/0009-0007-4381-3131
Приватний вищий навчальний заклад «Університет сучасних знань»

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття присвячена дослідженню адміністративної відповідальності виконавців в Україні та країнах Європейського Союзу та розкриттю перспективних напрямів для адаптації національного законодавства. У сучасних умовах євроінтеграції України особливого значення набуває реформування системи примусового виконання судових рішень та забезпечення балансу між повноваженнями виконавців і захистом прав громадян. Створення змішаної системи виконання актуалізувало складні питання юридичної відповідальності суб'єктів виконавчого провадження за вчинені ними правопорушення. Наявність суттєвих нормативних колізій у сфері адміністративного права зумовлює необхідність комплексного аналізу діяльності як державних, так і приватних виконавців. Відтак, дослідження інституту адміністративної відповідальності виконавців в Україні та державах-членах Європейського Союзу є надзвичайно актуальним для модернізації національного законодавства та усунення існуючих правових колізій.

У статті виявлено ключові законодавчі колізії в Кодексі України про адміністративні правопорушення, зокрема правову невизначеність статусу приватного виконавця як суб'єкта адміністративного проступку через розмитість дефініції «посадова особа». На основі аналізу латинської моделі виконання (на прикладі Франції, Литви та Польщі) запропоновано конкретні шляхи диференціації адміністративної та дисциплінарної відповідальності виконавців. Обґрунтовано необхідність децентралізації контрольних функцій шляхом розширення повноважень органів професійного самоврядування та мінімізації монополії Міністерства юстиції України. Особливу увагу приділено аспектам цифровізації та впровадженню нових складів адміністративних правопорушень за неправомірні дії в електронних реєстрах та Автоматизованій системі виконавчого провадження. Сформульовано пропозиції щодо гармонізації вітчизняного законодавства із європейськими стандартами, реалізація яких дозволить впровадити нові склади цифрових правопорушень, мінімізувати людський фактор і забезпечити надійний захист прав учасників виконавчого процесу.

Ключові слова: *адміністративна відповідальність, державний виконавець, приватний виконавець, виконавче провадження, примусове виконання рішень, країни ЄС, адаптація законодавства.*

Постановка проблеми. Ефективність судової системи та рівень довіри громадян до правосуддя безпосередньо залежать від фінальної стадії юридичного процесу, а саме примусового виконання судових рішень. Створення в Україні змішаної системи виконання рішень за участю як державних, так і приватних виконавців стало вагомим кроком на шляху до реформування цієї сфери. Проте, розширення повноважень виконавців та наділення їх владно-дискреційними функціями актуалізувало проблему балансу між ефективністю стягнення та захистом прав сторін виконавчого провадження. Нерідко процесуальна діяльність виконавців супроводжується правопорушеннями, що потребує чіткого, прозорого та дієвого механізму притягнення їх до адміністративної відповідальності.

В умовах отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі та активного процесу євроінтеграції, виникає гостра потреба в гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. Світовий та, зокрема, європейський досвід демонструє різноманітні моделі контролю та відповідальності

© Тарасенко І. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

судових виконавців, дослідження яких відкриває нові можливості для модернізації українського законодавства, усунення законодавчих колізій та запобігання зловживанням у сфері примусового виконання рішень.

Сучасний стан вітчизняного законодавства у сфері примусового виконання рішень демонструє певну диспропорцію між рівнем процесуальної свободи виконавця та ступенем його реальної юридичної відповідальності за допущені правопорушення. Чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення не повною мірою враховує специфіку статусу приватного виконавця як суб'єкта, що здійснює делеговані державою владні повноваження, але діє на засадах самозайнятості. Це призводить до розмивання меж між адміністративними проступками та дисциплінарними провинами, створюючи передумови для суб'єктивізму з боку контролюючих органів та обмежуючи права громадян на ефективний правовий захист від неправомірних дій. У результаті виникає нагальна потреба у створенні такої моделі відповідальності, яка б не просто карала за порушення, а виступала превентивним інструментом та гарантом законності.

Європейська практика пропонує інституційні рішення, де баланс між незалежністю виконавця та суворим контролем за його діяльністю забезпечується через спеціалізовані адміністративні процедури. Дослідження досвіду держав-членів Європейського Союзу (ЄС) дозволяє уникнути помилок при реформуванні національного інституту примусового виконання. Адаптація європейських стандартів є не просто формальною вимогою процесу євроінтеграції, а стратегічною необхідністю для підвищення інвестиційної привабливості України, оскільки захищеність майнових прав та гарантія виконання судових рішень є головними ознаками правової держави для міжнародних партнерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дану проблематику досліджували такі науковці як В. Д. Банах, О. А. Блохіна, В. І. Дьордяй та інші. Попри наявність значного масиву наукових досліджень, динамічний розвиток національного законодавства та отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС зумовлюють необхідність постійного оновлення наукового дискурсу. Більшість наявних праць зосереджені або виключно на цивільно-процесуальних аспектах діяльності виконавців, або на загальних засадах дисциплінарної відповідальності приватних виконавців. Натомість комплексні дослідження, які б системно аналізували саме адміністративну відповідальність як державних, так і приватних виконавців у порівнянні з аналогічними інститутами країн ЄС, в контексті завдань з адаптації національного законодавства, на даний час є поодинокими та фрагментарними, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження адміністративної відповідальності виконавців в Україні та країнах Європейського Союзу та розкриття перспективних напрямів для адаптації національного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Дослідження інституту адміністративної відповідальності державних та приватних виконавців потребує першочергового аналізу чинного нормативно-правового забезпечення України, яке регламентує їхній правовий статус. На сучасному етапі правового регулювання державні та приватні виконавці мають різну юридичну природу своєї діяльності, що безпосередньо впливає на специфіку їхньої відповідальності. Державний виконавець виступає як посадова особа державного органу, представник влади, чий статус чітко підпадає під дію законодавства про державну службу та загальних норм Кодексу України про адміністративні правопорушення. Натомість приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності, якому держава делегувала владні повноваження щодо примусового виконання рішень. Така подвійність інституційної природи створює тривалу дискусію в адміністративно-правовій науці щодо визначення належного суб'єктного складу адміністративних правопорушень у сфері виконавчого провадження.

Аналіз вітчизняного законодавства свідчить про наявність суттєвих колізій у частині правового регулювання адміністративної відповідальності приватних виконавців. Чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення у багатьох статтях оперує поняттям «посадова особа», що автоматично охоплює державних виконавців, але не передбачають процесуальну можливість притягнення до відповідальності приватних виконавців за аналогічні правопорушення. Це призводить до ситуацій, коли за ідентичні за своєю суттю неправомірні дії, наприклад, безпідставне зволікання з виконанням рішення або порушення порядку розгляду заяв сторін, державний виконавець може нести адміністративну відповідальність, тоді як приватний виконавець підпадає переважно під дію інституту дисциплінарної відповідальності, що реалізується через Міністерство юстиції України та Дисциплінарну комісію. Це, своєю чергою, порушує принцип правової визначеності та рівності перед законом,

оскільки характер шкоди, завданої правам боржника чи стягувача, є однаковим незалежно від статусу виконавця.

Як зазначає В. І. Дьордяй, фактично існує декілька моделей систем виконання покарань, а саме: державна система-централізована (Німеччина, Фінляндія), приватна – децентралізована (Литва, Естонія, Бельгія), змішана (Великобританія). Започаткована в Україні реформа має певну схожість на змішану систему, однак не дзеркально відображає її. Для прикладу змішана система Великобританії передбачає чіткий розподіл рішень між державним та приватним. В Україні ж наявне тільки виключення, яке вказують на виконавчі дії, що не підвідомчі приватним виконавцям із загальної кількості, а інші виконавчі дії в змозі виконувати як державний виконавець так і приватний виконавець рівномірно [1].

Погоджуємося з думкою В. Д. Банах, який вказує на те, що така диференціація обумовлена як організаційними, так і функціональними критеріями, зокрема ступенем централізації системи та характером взаємодії між державними органами і професійними виконавцями. Зазначені моделі не існують у чистому вигляді, а часто комбінуються залежно від національних особливостей. Крім того, у більшості держав-членів ЄС спостерігається тенденція до посилення ролі незалежних виконавців і розвитку елементів саморегулювання професії, що супроводжується збереженням державного контролю за законністю їх діяльності [2].

О. А. Блохіна в своєму досліджує зазначає, що у Франції, Нідерландах, Люксембурзі, Словенії, Італії, Польщі, Румунії, Словаччині, Естонії, Латвії та Литві виконавці є приватними особами, які працюють за ліцензією, а управління судовими виконавцями здійснюють регіональні та національні палати як органи самоврядування. У Франції виконавче провадження реалізується не лише судовими виконавцями, а й генеральними прокурорами, прокурорами, командирами та офіцерами поліції. Одночасно з цим характерними в правовому статусі виконавців є елементи незалежної особи, що практикує, і державного службовця. У Нідерландах судові виконавці поєднують у своїх функціональних обов'язках риси державної та приватної особи. Вони мають право займатися приватною практикою щодо повернення боргів за взаємною згодою сторін, наданням правових консультацій, бути повіреними в суді та будують свою діяльність на основі затвердженого бізнес-плану. В Словенії служба судових приставів є державною службою, яку пристави несуть автономно. Так, пристави особисто відповідають за будь-яку заподіяну шкоду при здійсненні своїх повноважень та за страхового випадку за свої дії чи бездіяльність при виконанні постанов суду [3].

Реформування системи виконавчого провадження є одним із головних завдань для правової системи України на шляху до європейської інтеграції. Ефективне виконання судових актів має вагомий суспільно-економічний ефект, адже воно безпосередньо формує суспільну довіру до правосуддя і покращує інвестиційну привабливість країни. З огляду на це, перспективним вектором адаптації вітчизняного законодавства до стандартів ЄС є диверсифікація та розширення повноважень приватних виконавців. Досвід таких європейських держав, як Франція, Польща та Угорщина, свідчить про успішність практики, де приватні інституції наділені правом примусового виконання у більшості категорій спорів. Натомість в Україні сфера їхньої діяльності штучно обмежена, а провадження щодо об'єктів державної чи комунальної власності досі належать до монопольної компетенції державних органів.

Отже, звертаючись до досвіду країн ЄС, варто відзначити, що більшість європейських держав пройшли шлях повної або часткової приватизації інституту судових виконавців, сформувавши так звану латинську модель виконання, яскравими представниками якої є Франція, Литва, Польща та Естонія. У цих правових системах судовий виконавець розглядається як публічна особа, яка діє на засадах самофінансування, але несе жорстку відповідальність перед державою. Європейська практика мінімізує розрив між статусами різних категорій виконавців через існування уніфікованих кодексів професійні етики та чітких законодавчих колізій. Наприклад, у французькій моделі контроль за діяльністю виконавців покладено на прокурорів та спеціалізовані палати, а система стягнень інтегрована в загальну систему адміністративного судочинства, де критерієм відповідальності виступає не статус особи, а характер вчиненого правопорушення та ступінь порушення публічного інтересу.

Для більш наочного зіставлення ключових елементів інституту відповідальності виконавців в Україні та державах-членах ЄС проведемо порівняльний аналіз їхніх базових параметрів, див. табл. 1.

Отже, дані, наведені у табл. 1, відображають головну відмінність між українським та європейським підходами до правової природи інституту відповідальності виконавців. Вітчизняна модель дотепер зберігає ознаки дуалізму та інституційної незрілості, де приватний виконавець перебуває між статусом посадової особи

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей відповідальності виконавців в Україні та ЄС

Критерій	Україна	Латинська модель країн ЄС (на прикладі Франції, Литви, Польщі)
Правовий статус суб'єктів	Розподілений на державних (держслужбовці) та приватних (незалежна професійна діяльність)	Уніфікований. Судовий виконавець є приватним суб'єктом із визначеним публічним статусом
Основний інструмент контролю	Переважно дисциплінарне провадження через Міністерство юстиції України	Квазісудові процедури, контроль з боку прокуратури та спеціалізованих палат
Суб'єктний склад в адміністративних правопорушеннях	Колізійний. Поняття «посадова особа» в Кодексі України про адміністративні правопорушення чітко не охоплює приватних виконавців	Чітко визначений. Виконавець несе відповідальність як специфічний суб'єкт публічного права
Рівень цифровізації та контролю порушень	Часткова автоматизація через Автоматизовану систему виконавчого провадження (АСВП) з ризиком людського фактору при оцінці порушень	Висока автоматизація. Системи автоматично фіксують порушення строків та блокування рахунків
Роль самоврядних організацій	Обмежена. Асоціація приватних виконавців має переважно дорадчі функції	Вирішальна. Національні палати самостійно регулюють етичні та професійні порушення

Джерело: складено автором

та самозайнятого суб'єкта, що суттєво ускладнює пряме застосування норм адміністративного права. Натомість у країнах ЄС правовий статус виконавця є чітко інтегрованим у систему публічного контролю, де баланс забезпечується завдяки різноманітним механізмам самоврядування та високому рівню автоматизації процесів. Це свідчить про те, що механічне копіювання окремих європейських норм без системної трансформації українського понятійного апарату та перегляду ролі регулятора не дозволить досягти запобіжного ефекту (табл. 1).

Для ефективної адаптації національного законодавства до європейських стандартів головним є розв'язання проблеми розмежування адміністративної та дисциплінарної відповідальності. У країнах ЄС адміністративна відповідальність виконавця зазвичай настає у випадку порушення загальнодержавних правил, фінансової дисципліни, ухилення від виконання законних вимог контролюючих органів або суду. Натомість суто професійні проступки, такі як недотримання строків конкретної виконавчої дії, розглядаються в межах дисциплінарних процедур професійних самоврядних організацій. В Україні ж спостерігається надмірна концентрація контрольних функцій Міністерства юстиції, що нерідко призводить до змішування цих інститутів та використання дисциплінарних стягнень там, де мали б застосовуватися класичні адміністративно-правові санкції за рішенням суду. Це обмежує незалежність приватних виконавців, яка є базовою цінністю європейського правосуддя.

Важливим напрямом гармонізації є впровадження чітких складів адміністративних правопорушень у виконавчій сфері в контексті цифровізації процесу примусового виконання рішень. Сучасні умови взаємодії виконавців з АСВП та електронними реєстрами потребують встановлення чіткої відповідальності за неправомірне блокування банківських рахунків, безпідставний доступ до персональних даних або затримку скасування арешту майна в електронному форматі. Досвід таких країн, як Литва, що є лідером цифровізації виконавчих процедур в ЄС, показує, що прозорість алгоритмів та автоматична фіксація порушень строків у системі суттєво знижують рівень умисних зловживань та спрощують процес притягнення винних осіб до відповідальності, роблячи його об'єктивним та позбавленим людського фактору.

Таким чином, можливості адаптації європейського досвіду в Україні криються у реформуванні норм адміністративного права. Необхідно модернізувати понятійний апарат вітчизняного законодавства про адміністративні правопорушення, чітко виділивши приватного виконавця як специфічного суб'єкта відповідальності, що наділений публічними функціями. Водночас слід переглянути роль органів юстиції, поступово передаючи функції оцінки професійної етики самоврядним організаціям, тоді як розгляд справ про суттєві правопорушення, що зазіхають на права громадян, має залишатися виключною прерогативою незалежного суду, що повністю відповідатиме європейському вектору розвитку української правової держави.

Висновки. Отже, беручи до уваги все вище наведене можна дійти висновку, що чинна нормативно-правова база України містить суттєву колізію щодо визначення приватного виконавця як суб'єкта адміністративного проступку. Тому необхідно на законодавчому рівні чітко закріпити приватного виконавця як специфічного суб'єкта адміністративної відповідальності, що наділений делегованими державою публічними функціями.

Досвід країн ЄС із латинською моделлю виконання (Франція, Литва, Польща) демонструє чітку диференціацію правопорушень. Адміністративна відповідальність виконавців у ЄС настає виключно за правопорушення, що зазіхають на загальнодержавний правопорядок, фінансову дисципліну чи цифрову безпеку реєстрів. Натомість в Україні спостерігається змішування адміністративної та дисциплінарної відповідальності через надмірну концентрацію контрольних функцій у Міністерстві юстиції України, що шкодить незалежності професії. Європейська практика (зокрема досвід Литви) доводить, що цифровізація виконавчого провадження вимагає нових складів адміністративних правопорушень. Перспективним для України є впровадження автоматизованого моніторингу дій виконавців в АСВП та встановлення жорсткої адміністративної відповідальності за неправомірне електронне блокування рахунків, порушення термінів зняття арештів та несанкціонований доступ до державних реєстрів, що нівелює людський фактор та забезпечить дієвий захист майнових прав сторін.

Список літератури:

1. Дьордяй В. І. Адміністративно-правові засади функціонування інституту приватних виконавців в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2022. Випуск 69. С. 281–286. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.47.

2. Банах В. Д. Кадрове забезпечення органів примусового виконання рішень у країнах ЄС: адміністративно-правовий аналіз. *Право.ua.* 2026. № 2. С. 115–122. DOI: https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.2-2.13.

3. Блохіна О. А. Деякі аспекти модернізації примусового притягнення до адміністративної відповідальності в Україні у відповідності до європейських стандартів. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/bitstreams/17974b96-6788-4df5-9b47-5d46fabeebe6/download#page=101/

Tarasenko I. V. ADMINISTRATIVE LIABILITY OF ENFORCEMENT AGENTS IN UKRAINE AND EU COUNTRIES: OPPORTUNITIES FOR ADAPTING NATIONAL LEGISLATION

This article examines the administrative liability of enforcement agents in Ukraine and European Union countries and explores promising avenues for adapting national legislation. Amidst Ukraine's ongoing European integration, reforming the system of compulsory enforcement of court judgments and ensuring a balance between the powers of enforcement agents and the protection of citizens' rights have become particularly important. The establishment of a mixed enforcement system has brought to the fore complex issues regarding the legal liability of enforcement proceedings participants for offenses they commit. Significant regulatory conflicts within the realm of administrative law necessitate a comprehensive analysis of the activities of both state and private enforcement agents. Consequently, studying the legal framework governing the administrative liability of enforcement agents in Ukraine and EU member states is crucial for modernizing national legislation and resolving existing legal conflicts.

The article identifies key legislative conflicts within the Code of Ukraine on Administrative Offenses, specifically the legal uncertainty regarding the status of private enforcement agents as subjects of administrative misconduct, stemming from the vague definition of "official." Based on an analysis of the Latin enforcement model (using France, Lithuania, and Poland as examples), the article proposes specific ways to differentiate between the administrative and disciplinary liability of enforcement agents. The necessity of decentralizing supervisory functions is substantiated through the expansion of the powers of professional self-governing bodies and the minimization of the Ministry of Justice of Ukraine's monopoly. Particular attention is paid to digitalization and the introduction of new categories of administrative offenses related to unlawful actions within electronic registers and the Automated Enforcement Proceeding System. Proposals are formulated to harmonize domestic legislation with European standards; their implementation would enable the introduction of new digital offense categories, minimize the human factor, and ensure robust protection of the rights of participants in enforcement proceedings.

Keywords: *administrative liability, state enforcement officer, private enforcement officer, enforcement proceedings, compulsory enforcement of decisions, EU countries, legislative adaptation.*

Дата першого надходження статті до видання: 02.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026